

Vsekakor pa pričajo o svetu, ki si je še znal zamisliti kar koli večjega od sebe. Za razliko od turobne sedanosti so v igri velike geste, velika čustva in strasti, velike zgodbe. Kar je seveda še posebno dragoceno v času, ki je izgubil vsako sposobnost za vzpostavljanje dominant tako v času kot v prostoru. Zvezdno nebo je ves čas nad nami, vsako minuto dneva in noči, pa naj ga vidimo ali ne. Tako kot smo mi sami del vesolja in to vedno bomo. Pa se tega, ko ostajamo ves čas v domenah sublunarnega sveta, v resnici tudi zavedamo?

Kristijan Muck: Zvonove zgodbe. Vodnikova založba 2002.

O čem lahko pripoveduje zvon, ki je svoj glas posodil Kristijanu Mucku? *Zvonove zgodbe* se izpisujejo v treh delih: prvega (*Dvanajst ključev*) in zadnjega (*Deklica*) obvladuje zamolkli glas bron, v srednjem pa pod naslovom *Čudežno zrcalo* spregovori najživahnejša od kovin, živo srebro. Bron, ki govori za oba, se najprej seveda spomni na svoja različna življenja, na najbolj nasprotujoče si vloge, ki lahko pripadejo tako markantnemu materialu. Svoje življenje na tem svetu je pričel kot bronasti malik, kip "lepega moža". Nova vloga v cerkvenem zvoniku mu sicer ugaja, v njem pa še vedno živi "žareče Zeusovo ali Pozejdonovo oko", aluzija na daljne poganske korenine. Tako kot je tudi v vsakem od topov, ki so nastali iz zaplenjenih zvonov, še vedno prisoten fantomski glas davnega, že napol pozabljenega obredja. Top je na koncu svojih preobrazb "zvon, ki bruha grozo in smrt."

Zgodba o težavnih in počasnih metamorfozah bron (preoblikovanja v vedno novih življenjih vlečejo za sabo utrujen spomin na težnost matere zemlje in okamenele procese v njenem drobstvu) predstavlja le okvir človeškim dogajanjem – ki prav tako zaidejo v knjigo. Življenje kovin pa antropocentrično perspektivo podaljšuje na vseh koncih in jo seveda preoblikuje skozi lasten zorni kot. Tako ugledane zgodbe seveda pridobijo sanjsko dramaturgijo in so obenem nosilci poetičnih, pravljicnih, mitotvornih in arhetipskih prvin. Arhetipske so tudi situacije (zapeljivanje, življenje pred rojstvom, boj, ljubezen in smrt.) "Bili so časi kuge. Ker je bil čas vojne. In lakote in potresov", pripoveduje zvon. Skozi spomin na mnoge vojne, katastrofe in brodolome, ki jih je doživel, se na tak način vzpostavlja kot nosilec kolektivne podzavesti. Preostanek individualnosti izničujejo imena: Svetlica in Ognjeoki, zlovešči Lojzrudfilip, pa tudi Vera in Kristijan kažejo bolj na simbole kot na osebe, kar pa je v danem kontekstu seveda umestno: konkretnost se raztaplja na račun svojih globljih plasti.

Zvonove zgodbe se izrekajo skozi različne pripovedovalce in različne zorne kote, povezave pa je, če sploh, mogoče odkriti šele naknadno. Mozaična zgradba, ki zaslepljuje z odbleski, uveljavlja osebe, ki se pojavljajo in izginjajo, pa nepredvidljivo spet zrasede iz nič – na način reke ponikalnice. Drugače menda niti ne bi moglo biti, saj ima vse, na kar naletimo, v najboljšem pomenu lastnosti sanj. Sanjski je tudi tempo, ki obvladuje še samega avtorja, njegovo

zaziranje v globino notranjih kraljestev: onirizem mu narekuje čudaško nasprotje med notranjo intenzivnostjo in upočasnjenostjo zunanjega dogajanja. Zares bi se bilo dobro še enkrat vprašati, kdo pripoveduje te zgodbe – pamet, ki jih izreka – pa naj bo prvo- ali tretjeosebna (tudi te menjave so nepredvidljive) – neprestano niha med jasnovidnostjo in otroškim začudenjem. Seveda pa so prisotne tudi vse vmesne faze, da o kombinacijah niti ne govorim. Zasanjani premiki po sicer znani pokrajini (duh po zemlji je vseskozi močan) prinašajo nepričakovana srečanja z nedoumljivimi osebami. Namigi na prednike, na njihovo življenje v tihih in neimenovanih stoletjih? Kovač, Kamnosek in Žanjica so izpisani z velikimi začetnicami, soočenje z njimi pa ima vse lastnosti soočenja s samim seboj, in, kot se kasneje izkaže, v resnici predstavljajo duhove praočetov. Brez pojasnila (ki ga ne potrebuje) ostaja mimohod zagonetnih hibridov; tu so "Jelenmiš, Zajeslon, Kurakonj, Pujsved, Mizamuc, Mišomara, Gasipanter, Galefon, Čebelorel, Kačejež, Papiblak, Žiralev, bitja, o katerih sta sanjala skupaj z Ognjeokim." In kdo bi lahko bil Ribadiator? "Ploščata riba s smešno in prijazno glavo, z drobnima plavutkama spredaj, z rebrastim trupom in z repom, ki se končuje s kratko cevjo in bakelitnim zapornim ventilom." Avtor se ne izogiba niti sodobni tehnologiji; tu je gasilsko vozilo Gasipanter, še posebej fascinanten pa je rešilec Vozikryš. Prevozna sredstva očitno vidi tako kot nihče drug na tem svetu. Je to sanjski pogled nanje, ali pa bi jih tako videli starodavni magi in alkimisti, če bi jim bilo dano videti v prihodnost? Najbrž, saj imamo opraviti z zrcalom, ki kaže v prihodnji čas, še eno od dvoumnih domislic živega srebra. Bron nas previdno pripravi nanj. "Naj vam torej povem, bron, ki sem, zgodbo o svojem daljnem, daljnem bratranču, živem srebru, z enim imenom Merkurij, ta priča o njegovi živahnosti, in z drugim imenom Hydrargyrum, ki priča o njegovi skrivnostnosti ... A pustimo zdaj to in se spet spomnimo ogledala. Kako iz njegovega stekla in živega srebra odseva globina, ki nas obdaja, kadar vanj upremo oči. Poskusimo si predstavljati, kako nežno in hkrati brezčutno se drug drugega dotikata steklo in živo srebro. A kako živ je videz podob, ki nastanejo iz njunega stika! Takšne, a veliko bolj tople bi bile podobe mojih besed, če bi ljudje znali najti steklo za kri mojega bronastega srca. A ker je svet narejen tako, da sem, kakršen sem, in je mati zemlja s svojimi nedri in svojimi bitji takšna, kot je, smo zvonovi brez besed in zato je toliko lepši naš zven."

Kovine pa ne premorejo le vsaka svoje lastne, nezamenljive osebnosti. Povsem instinktivno je njihov karakter zaznala že občutljivost prvobitnih kovačev in kasneje alkimistov (Mircea Eliade jih spravlja v tesno zvezo). V igri je dojemljivost za tajanstveno notranje življenje materialov. Bron in živo srebro (z bogatima dosjema v *Slovarju simbolov*) se pojavljata domala kot subjekta, obenem pa prinašata dodatno dimenzijo: tako kot vsi njuni metalurški sorodniki globoko v sebi nosita spomin na mater zemljo, iz katere sta se dobesedno rodila – pa tudi temno slutnjo globin in davnin, v katerih sta rasla in dozorevala. Zgodbe sicer opisujejo njuno življenje v luči dneva, njuna pozicija

na robu – ali pa še dosti prek roba človeškega zaznavanja – pa ju umešča hkrati v čas in brezčasje.

Na ta način se odslikava tudi spreved letnih časov (avtorju je še posebej pomembno, da ves čas opozarja na pomlad, poletje, jesen in zimo). Opisi so tako poetični, da lahko obenem pripadajo čutnemu in arhetipskemu: čas, ki evidentno teče skoznje, se v njihovih podobah tudi ukinja. Čutni svet se tak, kot je, predstavlja kot senzorij veseljstva. "Na tem svetu je tako, da povsod v nas bivajo barve. Svetloba jih raznaša po zraku in z njimi slika vse, kar je na zemlji mogoče videti zjutraj, podnevi, zvečer in ponoči." Bron in živo srebro se temu pridružujeta, prvi kot medij slišnosti (zvon), drugi kot medij vidnosti (zrcalo). Navezanost na čute pa je ambivalentna: oživlja in pretaka energije, vendar jo je na neki točki treba prerasti, če ne drugače, pa prek žrtvovanja. Prastari motiv oslepitve se ujema z motivom slepega modrijana (v tem primeru glasbenika), trpljenje se nadgrajuje v superiornosti tretjega očesa, nadčloveškega vpogleda. Tovrstne preizkušnje na svojem nivoju prestaja tudi zvon, ki od vseh človeških muk pozna le osamljenost: "kljub svoji mogočni teži, kljub najbolj nežnemu zvenu, ki se vanj lahko ujamejo komaj slišni sunki vetra, in kljub donenju, ki je kakor odmev zemeljskih utripov, kako sem, kljub temu, da vse to biva v meni, brez pravih ljudi sam in brez moči." Človeško bitje ni le edina priča kozmosa, pač pa tudi njegova največja dragocenost, življenje brez njega je podobno dolgi, zakleti slepoti, ki ne prinaša nobene odrešitve. "Ni besed, ki bi popisale, kako temna je noč, dokler ji ne da človek baržunastega sijaja s svojim vidom. Čeprav so v noči zvezde in četudi podnevi svetloba v ozračju in v vlagi zemlje razsvetli samo sebe z barvami rož, ostaja tema žalostna zaradi svoje samote."

Bron zaostaja za dogodki, vendar jih pogloblja in jim podeljuje večnost. "Nemogoče je, da bi takšno videnje, kakršnega sem doživel takrat, izginilo iz svetovij in časov", ugotavlja v skladu s svojim epskim značajem. Živo srebro pa dogodke prehiteva, jih pripoveduje vnaprej, vendar tudi pušča spolzeti mimo brez komentarja; resnično je le zrcalo, ki obstaja samo v tistem, kar odseva, brez lastne identitete in nesposobno kar koli zadržati. Rešuje ga nepogrešljiva nežnost, lirskost. Popolna vizija se izreka skozi oba. "In tudi, če bom ne vem kolikokrat pretaljen v magmi vesolja, tudi če bom neštetokrat izgubljen v njegovih teminah, vselej se bo v nedoumljivih zrcalih, kot v kalup neskončnosti, iz ničla ujela svetloba in zaživela s podobami, ki jih v svojih očeh zaznavamo kot zvezde, kot rože, kot bitja. Zato ni oblakov in ni puščave in ni sonca in lune in ni zgodbe, ki ne bi bila večna. In zato bo del moje duše nekoč ujet v zvonu male vaške cerkve. Tako kot sem to povedal v začetku te, zadnje zgodbe."